

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

Всеукраїнська наукова конференція  
присвячена **Всесвітньому Дню Філософії**,  
що проводиться під егідою **UNESCO**

**СВОБОДА ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА ЦІННІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ  
НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ**

**Одеса, 16 листопада 2023 р.**

Мабуть, найбільші виклики ми матимемо в майбутньому, коли народиться перше покоління, яке буде рости вже зі світом ШІ. І дуже важко передбачити ті поведінкові патерни, які будуть виникати. Як нам видається, одним із них буде втрата інтересу. Бо коли у тебе є доступ до всієї інформації у світі, ти можеш розв'язати більшість завдань дуже швидко. Тому постає питання: як не втратити інтерес до навчання, спілкування, творчого пошуку тощо?[1]

Підсумовуючи, можемо зазначити наступне. Впровадження ШІ в освіту є перспективним напрямком, який може покращити доступ до навчання, забезпечити персоналізований підхід та покращити якість освіти. Проте важливо враховувати етичні та психологічні аспекти цього процесу та підтримувати баланс між технологіями і людським впливом на навчання.

### **Список використаних джерел**

1. Коваль Олена Чи змінить штучний інтелект українську школу? Освіторія. [Електронний ресурс]: стаття. URL: <https://osvitoria.media/experience/chy-zminyt-shtuchnyj-intelekt-ukrayinsku-shkolu/> (дата звернення 09.11.2023)
2. Савчук Тетяна Чим відома робот-гуманоїд Софія. Радіо-свобода. [Електронний ресурс]: стаття. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28882554.html> (дата звернення 09.11.2023)
3. Lisa Plitnichenko AI in Education: How to Transform Learning Experience. [Електронний ресурс]: стаття. URL: <https://jellyfish.tech/blog/artificial-intelligence-in-education/> (дата звернення 09.11.2023)

**Городнюк Людмила Степанівна**, аспірантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

### **ВОЛЯ ЯК КРЕДО: СВОБОДА ВИБОРУ І СВОБОДА ЖИТТЄВОЇ ТВОРЧОСТІ УКРАЇНЦІВ**

Досліджуючи феномени свободи і волі в українській філософії, культурній і мистецькій спадщині, не можна не відчувати трагічну глибину і болочу іронію історичного парадоксу: як так сталося, що справжні волелюбці, творці прогресивних законів і правової культури свого часу, борці проти кайданів, вільні козаки, великі гуманісти, значну частину своєї історії були залежними та поневоленими, жили і розвивались на чужих колонізаторських умовах, або у вигнанні, у боротьбі, у мріях про вільну Україну. Це велика історична драма –

*еволюція свободи як національної ідеї українців в умовах несвободи, драма впродовж тисячу років, але, попри численні, тяжкі і болючі жертви – все ж таки драма, а не трагедія, тому що ідея жива, тому що її сенси, її життєспроможність, її вітальність, її сила, її щира заразливість перемагають будь-які маніпуляції і пропаганду її поневолювачів*[3,7,9].

Семантичний простір поняття «свобода» неабиякий багатогранний [5,7, 8]. Концепт «свобода» є центральним феноменом суспільного і правового життя (конституційна свобода, громадянська свобода, свободи та права людини, свобода слова як непохитне право на вираження власної позиції і думки, свобода зібрань), політичного і міжнародного життя (свобода як суверенітет, як право на незалежний розвиток і самостійний цивілізаційний і політичний вибір певного народу, країни тощо), економічного життя (фінансова незалежність, свобода підприємницьких можливостей, свобода торгівлі, свобода обміну послугами, свобода заробляти гроші), особистісна свобода, яка є синонімом поняття «воля» (як здатність вільно діяти, як право на вибір власної долі, свобода розпоряджатися своїм життям на свій розсуд, незалежний спосіб буття, свобода дії)[7].

Українська філософія, історія, культура багаті на сюжети, що ілюструють і оспівують свободу, волю, їхні прояви. Важливо підкреслити, що в більшості історичних сюжетів поняття свобода і воля – синонімічні саме тому, що стосуються волевиявлення, прояву характеру, демонстрації світогляду і позиції певних людей, їхньої непохитності і принциповості щодо цінностей і переконань. Антонімічні ним поняття «неволя», «безвілля», «безволля», «обезволеність», "кайдани" в українській історії і культурі – це завжди зло, безвихідь і найжахливіше, що може статися («У неволі не буває доброти, ... бо неволя ніколи не буває доброю і справедливою», «Життя в неволі нічого не варте – краще *смерть!*» ) [1,3,4, 9]. Втрата власного простору в будь-якому значенні (землі, оселі, мови, тіла) сприймається українцем як *екзистенційна катастрофа* [4]. Дуже важлива особливість, це історична вірність українців ідеалу «свободи». Ми розуміємо, що Україна і українці впродовж історичного розвитку дуже різні: з Лівобережжя і Правобережжя, з Хортиці чи Галичини, містяни і селяни, заможні і бідні, цвіт нації і жебраки, осілі (такі, що мали хати, землю, а українці це цінують і цим пишаються) і кочовики (наприклад, вільні воїни), освічені люди і такі, які взагалі не отримували освіти, люди середньовіччя чи ери цифровізації, але феномен свободи є знаковою спільною рисою, об'єднуючим концептом, національним кредо. І наші сучасники, наше покоління, в часи нових викликів це підтверджують [2].

[Введіть назву документа]

---

В поточному році за підсумками дослідження «Ідентичність громадян України: тенденції змін» (травень 2023р.), соціологічна служба Центр Разумкова оприлюднив такі дані

[1]: з Україною респонденти найчастіше асоціюють поняття «демократія» «свобода», «гуманність», «добробут», «справедливість», «повага до прав особистості», «стабільність». При цьому асоціювання України з цими поняттями виражене значно більшою мірою, ніж у 2017 р. Так, частка тих, у кого поняття «свобода» асоціюється насамперед з Україною, зросла порівняно з 2017р. з 40% до 81% (частка тих, у кого «повага до прав особистості» асоціюється з Україною виросла з 21% до 60,5%). Також соціологи Центру Разумкова досліджували систему так званих етнічних автостереотипів - систему уявлень представників того чи іншого етносу про себе та характеристик, якими вони себе наділяють. Учасникам опитування запропонували 24 різних властивості з питанням, наскільки вони притаманні українцям. Отже, результат: найчастіше жителі України приписують українцям такі якості: волелюбність (8,9 бала), працьовитість (8,8 бала), патріотизм (8,7 бала), гостинність (8,6 бала), національна гордість (8,6 бала), миролюбність (8,5 бала), доброта (8,3 бала), життєрадісність (8,2 бала), щирість (8,0 бала), релігійність (7,5), незалежність в думках і поглядах (7,4), чесність (7,2), громадська активність (7,2 бала), індивідуалізм (7,1 бала, а разом з тим і колективізм — 6,6 бала), войовничість (6,0 бала). Оцінка вираженості всіх зазначених якостей зросла порівняно з 2017 р., коли проводилося аналогічне опитування, - констатують соціологи. Тож, згідно результатам досліджень, серед феноменів, що обговорюються в матеріалі, волелюбність – це головна визначна риса українців, патріотизм – на третьому місці, національна гордість – на п'ятому, незалежність в думках і поглядах – на 11-ій позиції дослідження. Отже, попри вікові поневолення, свобода була і лишається центральним феноменом української національної ідеї і філософсько-правової думки - починаючи зі “Слова про Закон і Благодать” першого київського митрополита Іларіона і по цей день, коли українська воля виборює свободу. Сьогодні в українському війську є військовослужбовці з філософською і історичною освітами (Петро Горбатенко), викладачі філософії (Федір Шандор), а командир Третьої Штурмової, полковник Андрій Білецький - кандидат історичних наук. І це далеко не всі прізвища українських гуманітаріїв, що сьогодні зі зброєю в руках доводять, що свобода і воля - це національне українське кредо. Що ми можемо запропонувати майбутнім поколінням в соціокультурному вимірі? Безумовно, головним – вихованням нової генерації української інтелігенції, яка б знала і відчувала українське слово краще за нас, яка б знала, усвідомила і передала далі в майбутнє історію, яку від нас приховували, імена, які нам заборонено було знати, обов’язково перекладачів, які фонд великого людського знання від античних класиків до найновітніших розробок науки запропонували б українською мовою. І це була б наукова і методологічна свобода, бо то є теж свобода.

### Список використаної літератури

1. [Ідентичність громадян України: тенденції змін \(травень 2023р.\) / Соціологічне дослідження. \[Електронний ресурс\]. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/identychnist-gromadian-ukrainy-tendentsii-zmin-traven-2023r>](https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/identychnist-gromadian-ukrainy-tendentsii-zmin-traven-2023r)
2. Атаманюк З. М. Свобода як фактор соціокультурних трансформацій сучасного українського суспільства : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 316 с.
3. Білоцерківський В. Я. Історія України: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 536 с.
4. Борисюк І. Концепт неволі в ліриці Тараса Мельничука / *Літературний процес: методологія, імена, тенденції. Філологічні науки.* 2017
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К, 2005. 1728 с.
6. Договори і постанови прав і свобод військових між Ясновельможним Його Милості паном Пилипом Орликом, новообраним гетьманом Війська Запорізького, і між генеральними особами, полковниками і тим же Військом Запорізьким з повною згодою з обох сторін. [Електронний ресурс]. URL: <https://static.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1710.html>
7. Скіданов К. Поняття волі та волевиявлення і їх правове значення для вчинення правочину. *Вісн. Акад. прав. наук України.* 2011. №4. С. 240–247.
8. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. — К.: Наукова думка, 1970-1980. Т. 1. С. 735.
9. Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії : 9. національна доповідь / ред. кол.: С. І. Пирожков, О. М. Майборода, Ю. Ж.
10. Франко І. Я. Захар Беркут. [Електронний ресурс]. URL: <https://osvita.ua/test/training/skorocheni-tvory/82483/>
11. Чемерис В.Л. Фортеця на Борисфені [Електронний ресурс]. URL: <https://osvita.ua/school/literature/ch/77901/list-2.html>

**Готинян-Журавльова Віталія Віталіївна**, доктор філософських наук, доцент, в.о. зав. каф. культурології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

### ВПЛИВ АРХЕТИПУ ОСОБИСТОЇ СВОБОДИ НА ФОРМУВАННЯ МЕНТАЛІТЕТУ СУЧАСНОГО УКРАЇНЦЯ